

Statsråd Espen Barth Eide
Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 Oslo

Postmottak@kld.dep.no

Deres ref:

Saks nr.: 2021/56_2

Dato: Deatnu/Tana: 14.10.2021

Saksbehandler; Hans-Erik Varsi
Tlf.: 924 00 935

Mistillit til statens forvaltning av pukkellaks i Tanavassdraget - Nødvendig med gransking av lakseforvaltningen, og sikring av lokal forvaltning av vassdraget

Tanavassdragets fiskeforvaltning behandlet statens pukkellaks forvaltning i Tanavassdraget for årene 2019 – 2021, ved TF møte 28.-29. september i år.

Etter gjennomgangen og sammenlikning av statens pukkellaks forvaltning i Tanavassdraget sammenliknet med forvaltningen av samme i art i Øst-Finnmark, både i Varangerfjorden og i elvene rundt Varangerfjorden, har staten praktisert en motsatt forvaltning av pukkellaks oppgangen til Tanavassdraget, både i 2019 og i 2021. Statens særlig mangelfulle forvaltning av pukkellaksen i Tanavassdraget, vurderes være i direkte strid med gjeldende Tanaavtale fra 2016 og fiskeforskriftenes bestemmelser fra 2017, beskyttelse mot biologisk påvirkning, fremmede organismer.

TF ber med dette om at statens forvaltning, som har medført til tilnærmet fri oppgang av en fremmed uønsket art - pukkellaksen til Tanavassdraget, granskes av Stortinget.

Vedtak med saksgrunnlag er vedlagt. Vedtaket er enstemmig.

Med vennlig hilsen

John Nystad
TF leder

Benn Larsen for leder

Hans-Erik Varsi
Direktør

Mistillit til statens forvaltning av pukkellaks i Tanavassdraget - Nødvendig med gransking av lakseforvaltningen, og sikring av lokal forvaltning av vassdraget

Vedtak:

Tanavassdragets fiskeforvaltning (TF) viser til direktørens saksfremstilling, og ber Stortinget granske hvorfor Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet har lagt seg på en forvaltningspraksis som i realiteten fredet pukkellaksinvasjonen i Tanavassdraget i 2021, og heller ikke gjorde noe virkningsfullt i 2019. Dette i motsetning til de aktive tiltakene som gledelig nok ble satt inn i de andre finnmarkselvne, både i 2019 og i 2021.

Det bør utredes hvorfor de statlige forvaltningsmyndighetene har tillatt at ca. 50 000 pukkellaks i 2021 fikk gyte i vårt vassdrag, og ikke ansett som et problem/risiko for de lokale laksebestandene.

Det er uforståelig hvorfor myndighetene ikke utarbeidet plan om uttak av pukkellaks i Tanaelva verken i 2019 eller i 2021. Dette til tross for at myndighetene visste at innsiget av pukkellaks ville øke sterkt ift. forrige gang. Denne lemfeldige forvaltningen er til skade for den atlantiske laksen i Tanavassdraget, og vil utvilsomt være med på å øke trykket på de andre elvene i Finnmark om to år – når resultatene av denne voldsomme gytingen vender tilbake til vår region.

Det bør derfor nedsettes et uavhengig, bredt sammensatt utvalg, som går gjennom denne problematikken. Mens granskingen pågår, bør Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet fritas for forvaltningsoppgaver i Tanavassdraget.

I forbindelse med dette vil TF henlede oppmerksomheten mot at Sametinget tidligere i år har vedtatt at man ønsker en offentlig gransking av statens lakseforvaltning i samiske områder. Den uforståelige «forvaltningen» av pukkellaksen i Tanavassdraget har ytterligere aktualisert behovet for en gransking. TF ber derfor om at den nye ledelsen i Sametinget tar et raskt initiativ overfor Stortinget for å få iverksatt en grundig granskingsprosess.

Ett viktig punkt mht. pukkellaksproblematikken er også hvordan det kan ha seg at norske myndigheter, ifølge egne utsagn, har unnlatt å sette inn tiltak mot pukkellaksinvasjonen på grunn av motstand fra finske myndigheter. Hvilken hjemmel ligger til grunn for det?

For Tanavassdragets side er det for øvrig også en rekke andre negative forvaltningselementer som må inn i en slik nødvendig gransking. Bl.a. gjelder det at den nåværende regjeringen har tillatt sørfinske hytteeiere med tomt ved Tanaelva å selge fiskekort på norsk side av grenselinja, hvor befolkninga i Tanadalen har fiskeretten. Dvs. en reell konfiskering av en del av fiskeretten – uten noen som helst lovhjemmel. Klima- og miljødepartementet er meget godt kjent med denne ulovlige praksisen, men har ikke gjort noe for å stanse den.

Et annet forhold som også må belyses gjennom en gransking er at de forvaltende statlige myndighetene har forkastet tradisjonell kunnskap om forhold som kan påvirke laksebestanden negativt. Vassdraget er dermed forvaltet etter et prinsipp om at siden det her ikke foreligger noen fysiske inngrep som er negative for laksen, så er det kun *overfiske* som angis som årsak til en negativ bestandsutvikling.

Granskingen må derfor ta for seg de negative virkningene av at den lokale predatorforvaltningen, over tid er blitt kriminalisert. Dette har ført til at alle typer predatorer på yngel, smolt og delvis voksen laks, har økt voldsomt. Men – fra forsker- og forvalterhold heter det at dette ikke har noen betydning for laksebestanden.

En slik «forvaltning» er ikke bærekraftig, og TF må nå få den reelle forvaltningen av vassdraget, slik både lover, forskrifter, og internasjonal urfolksrett gir veiledning om. TF kan ikke forstå at TFs hjemmel og grunnlag til forvaltning av Tanavassdraget på norsk side, går via aksept og samforståelse fra KLD og Miljødirektoratet til diverse forvaltningstiltak av fiskeressursene i Tanavassdraget.

Vedtak enstemmig vedtatt.

Saksfremstilling:

Etter mange års fravær, steg pukkellaks igjen til Tanaelva i 2017, det fortsatte i 2019 og i år har det gått *opp mellom 40 – 45 000 pukkellaks* forbi telle stasjonen i Polmak. Dette medfører at over 60 000 kg pukkellaks har fått gyte i Tanavassdraget i år.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) fikk i oppdrag fra Miljødirektoratet å lede arbeidet med utarbeidelse av et forslag til handlingsplan mot pukkellaks. I samsvar med oppdraget, er forslaget til handlingsplan utarbeidet i et samarbeid mellom NINA og Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) i Troms og Finnmark. I sammendraget kommer det frem¹:

«Pukkellaks er en fremmed art med stort invasjonspotensial, og som kan ha en negativ påvirkning på naturlig forekommende arter og økosystemer i norske elver. Det må forventes at pukkellaks stadig vil utvide sin geografiske utbredelse og etablere seg i mange elver, dersom det ikke gjennomføres tiltak for å begrense deres gytemuligheter og gytesuksess. Geografisk forekomst av pukkellaks er lagt som grunnlag for prioritering av tiltak. Elver i Øst-Finnmark, fra Tana til Grense Jakobselv, må prioriteres først.

Det bør imidlertid også planlegges for tiltak i elvene i Vest-Finnmark og Troms. Flyteristfelle nær flomålet i elva anses som den beste uttaksmetoden for de fleste elvene. Fiske med garn, not eller ruser langt nede i elva, drivgarn eller kastenot og harpunering er også aktuelle metoder. Det bør etableres en nasjonal kompetansegruppe for

¹ Rapport M-2003 | 2021 - 2021 Forslag til handlingsplan mot pukkellaks

bekjempelse av pukkellaks. Dette vil sikre at tiltak og uttak i de ulike elvene bygger på den samlede erfaringen for utfisking. Det er nødvendig å etablere et samarbeid med Russland for samordnede tiltak for å redusere pukkellaks i elver og kystfarvann i hele nordområdet.»

Det er ubegripelig at myndighetene hittil ikke har vektlagt etablert kunnskap om pukkellaksens adferd, generasjonstid og formeringsevne, som en fare for de stedegne laksebestandene i Tanavassdraget.

Tanavassdragets fiskeforvaltning (TF) har både i 2019 og i år brukt mye ressurser på å prøve å få til effektive tiltak for å bekjempe oppgangen av pukkellaks til Tanavassdraget. I ettertid viser dette seg å være bortimot bortkastet ressursbruk. TF har skrevet og sendt inn søknader og klager om utfiskings tillatelser både i 2019 og i år. De aller fleste søknadene er avslått av Miljødirektoratet. Lov hjemmelen til avslag på utfisking av pukkellaks virker å være uklar og uryddig. Etter tilbakemeldinger fra TFs feltarbeidere i begynnelsen av juli, engasjerte TF et advokatfirma, for å avklare om hjemmelsgrunnlaget for regulering av fisket inkl. uttaksfiske av pukkellaks i Tanavassdraget. I ettertid viste det seg å bli et bortkastet engasjement og ressursbruk. Miljødirektoratet har ikke svart på hvilke lovhjemmelsgrunnlag som finnes, til å nekte uttaksfiske av pukkellaks i Tanavassdraget, annet at sitat;

«Selv om pukkellaksen er en fremmed art, er det ikke slik at den kan fiskes fritt.»

Videre vedlegger KLD, sitat;

«Ettersom Tana er et grensevassdrag, er forvaltningen av villaksbestandene her regulert med utgangspunkt i den bilaterale avtalen med Finland og folkerettslige sedvanerettsregler, i tillegg til norske lover og forskrifter. Det bilaterale aspektet gjør også at KLD utfører en større del av forvaltningsoppgavene i Tanavassdraget enn i andre vassdrag.»

Dette medførte til at enorme mengder pukkellaks ble fredet mot beskatning fra garn og stangfiske i Tanavassdraget. Til og med vanlige kroker i sluk – wobblere ble ikke tillatt for fiske etter pukkellaks

KLD vektlegger videre;

«All større utfisking av pukkellaks i elvene i Finnmark i år har blitt utført på bakgrunn av dispensasjoner fra gjeldende forskrifter. I Tanavassdraget har hensynet til de sårbare laksebestandene veid tungt, og risikoen for bifangst har gjort det vanskelig for Miljødirektoratet å tillate ubegrenset fiske av pukkellaks. KLD vil likevel påpeke at TF har fått innvilget deler av sin søknad.»

Det vites ikke hvilke faglig grunnlag Miljødirektoratet har for å vektlegge «risiko for bifangster av lokale laksebestander» som årsak til å nekte uttaksfiske etter pukkellaks i Tanaelva. Etter lokal erfaring, er faren for sammenblanding mellom stedegne lokale laksebestander og russelaksen, svært liten både i Tanaelva og i elver hvor ut stortilt utfisking av pukkellaks ble tillatt i år. Det

viser seg at når store mengder pukkellaks siger inn i fjordene, så skygger de lokale lakseartene unna både i fjorden og i elvene. De forskjellige artene velger forskjellige strømmer, når de kommer inn i fjordene og går opp i elvene. TF har samme erfaring fra årets begrensede uttaksfiske etter pukkellaks i nedre norsk del av Tanaelva.

Etter at TF fikk inn meldinger fra fiskere i Varangerfjorden om at enorme mengder av pukkellaks var på vei, og oppgangstall fra Polmak telle stasjon, sendte TF inn ekstra hastesøknad om uttaksfiske i grenselvdelen i Tanaelva. Miljødirektoratet svarte følgende 1. august i år;

«Det ble foretatt en vurdering av TFs søknad av 15. juli da den ble kjent for oss. Vi fant ikke at det var kommet nye opplysninger i forhold til situasjonen som var kjent da vi ga fisketillatelse til uttak av pukkellaks etter TFs opprinnelige søknad. På bakgrunn av dette fant vi ikke noe grunnlag til å gi en ny, utvidet tillatelse i tråd med TFs søknad.»

4. – 5. juli ble det registrert høyest oppgang av pukkellaks til Tanaelva. I to julidager gikk det opp ca. 12 000 – tolv tusen pukkellaks - forbi Polmak telle stasjon. Miljødirektoratet begrunner avslag til mer uttaksfiske i grenselvdelen, med at det ikke var kommet inn nye opplysninger som ikke var kjent i juni måned. Med andre hadde Miljødirektoratet allerede i juni måned i år tatt høyde for enorme oppgangstall av pukkellaks til Tanavassdraget. I forvaltnings sammenheng av fremmede uønskede arter, kan unnlattelse av å treffe opplagt nødvendig vernetiltak for å forbedre oppvekstvilkårene for stedegne bestander, ansees som meget alvorlig unnlattelse av plikt til forvaltning. Dette må få følger for videre rollefordeling - og den samlede forvaltningen på norsk side av Tanavassdraget allerede fra 2022.

Mangelfullt kunnskapsgrunnlag og redsel for tiltak, viser seg å være et uegnet forvaltningsverktøy. I dette tilfelle når myndighetene i realiteten la til rette for fri og ubegrenset oppgang av pukkellaks til Tanaelva, er det fare for store - og til nå ukjente skadevirkninger for de stedegne laksebestandene i hele vassdraget.

Som kjent besluttet departementet å forby all fangst av laks og sjørøye i Tanavassdraget for fiskesesongen 2021. TF mener det var nødvendig å innføre omfattende og inngripende reguleringer for laksefiske i år, men det er lov å ha to tanker samtidig om problemløsningene. Forbudet omfatter imidlertid ikke bare fiske etter laksearter som forekommer naturlig i vassdraget, men også uønskede fremmede arter, slik som pukkellaks. Etter TFs syn var det svært uheldig at reguleringen ble gitt et slikt virkeområde, idet dette har lagt til rette for tilnærmet fritt – og uhindret enorm økning av pukkellaks bestanden i Tanavassdraget, og til fortregning for de over 30 egne laksestammer.

Svært uheldig eksempel av mangelfullt faglig grunnlag for å nekte å bruk av ordinære utstyr, er årets bestemmelse om kroker uten mothaker og størrelser, som ble foreslått og vedtatt 2 000 km fra Tanavassdraget.

KLD har imøtegått at den gjeldende stansen i fisket av laks og sjørøye i Tanavassdraget også inkluderer pukkellaks.

Her skal vi gå igjennom realitetene for statens «forvaltning» av pukkellaksinvasjonen til Tanavassdraget i år.

At det ble stor oppgang i år - og til enkelte områder med enorme mengder pukkellaks, kan ikke ha kommet overraskende for KLD og Miljødirektoratet. TF fikk tillatelse til å gjennomføre et begrenset uttaksfiske nedenfor telle stasjonen i Polmak, i nedre norsk del. Til orientering kan vi nevne at TF fikk avslag til begrenset uttaksfiske av pukkellaks i 2019. Etter TFs klage fikk TF tillatelse 16. august, men da var gytingen allerede i gang og over, og uttaksfisket mislyktes.

I direktoratets avslag 2. august 2019 skriver MD sitat;

«Direktoratet forstår søkers ønske om å bidra til å redusere antallet pukkellaks i vassdraget. Direktoratet vurderer imidlertid at et garnfiske som foreslått også vil fange atlantisk laks, sjørøret og sjørøye. Søknaden beskriver ikke hva man tenker å gjøre med bifangst, men selv om man skulle pålegge gjenutsetting av all annen fisk så viser erfaringer at laks, sjørøret og sjørøye fanget i garn relativt ofte påføres vesentlige skader. Direktoratet vurderer derfor at utfisking av pukkellaks som omsøkt ikke vil ha den nødvendige presisjonen til at vi vil tillate et slikt fiske.»

Direktoratets avslag i 2019 beskriver med god presisjon hva som er hovedproblemet her. Det at pukkellaksen er en fremmed art og bør bekjempes med alle tilgjengelige virkemidler er en side. Det som faktisk er like ille, er den åpenbare kunnskapsmangelen i Miljødirektoratet om pukkellaksens adferd i Tanaelva. Det er grunn til å påpeke at pukkellaksen hittil ikke er behandlet av myndighetene som en fremmed uønsket art i Tanavassdraget.

Miljødirektoratet skriver videre i 2019 avslaget om;

«Som følge av den omfattende forekomsten av pukkellaks i norske vassdrag i 2017 er det levert en bestilling til Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) om en vurdering av risiko for uheldige følger for biologisk mangfold ved spredning og etablering av pukkellaks i norske elver. I denne bestillingen inngår blant annet vurdering av effekten av ulike utfiskingstiltak knyttet opp mot eventuell skade på andre arter. Rapporten fra VKM er ventet i løpet av høsten 2019.»

Etter undersøkelse av Statsforvalteren i Troms og Finnmark i 2020, viste det seg at i 7 av 8 undersøkte elver i Troms og Finnmark fant de mye yngel av pukkellaks denne våren. De fant mer yngel enn de fant i 2018. Etter dette forventet Statsforvalteren en stor pukkellaks år i 2021. Det var også bakgrunnen for at Statsforvalteren den 1. juni i år gikk ut med:

«2021 kan gi rekordstore mengder pukkellaks i elvene våre. Nå kan foreninger få utvidet tillatelse til fangst med fiskefeller, garn og not.»

Pukkellaksen er en uønska art i Norge. Statsforvalteren åpnet for at grunneierlag og fiskeforeninger kan få tillatelse til å bruke alle garnredskaper, som ellers ikke brukes i de elvene, for å fjerne pukkellaksene tidligst mulig.

I KLDs tilsvaer imøtegår de at den gjeldende stansen i fisket av laks og sjørøye i Tanavassdraget også inkluderer pukkellaks. KLD skriver sitat;

«Det ble ikke gjort noe tilsvarende unntak for pukkellaks. Tvert imot ble det presisert på s. 4 i høringsnotatet at pukkellaks "regnes som en fremmed art jf. grenseelvforskriften § 31, og kan beskattes i 2021". Det har altså hele sesongen vært adgang til å fange pukkellaks innenfor de rammer som fiskeforskriftene setter for fiske etter andre arter enn laks og sjørøye.»

Slik vi kjenner årets muligheter til «fiskeutøvelse», er departementets vurdering her en direkte omskrivning av de faktiske forholdene.

1. I fiskeforskriftene ble det ikke gitt reelle muligheter for fiske etter pukkellaks. Selv fiske med sluker/wobblere med vanlige kroker etter pukkellaks ble forbudt.
2. Departementet har ikke kommunisert muligheten for å fange pukkellaks i Tanavassdraget i år. Viser her til nyheten fra Statsforvalter i Troms og Finnmark 1. juni, hvor det ble gitt utvidete muligheter for uttaksfiske av pukkellaksen i elvene i Finnmark.

Således fortsatte myndighetene i år med motsatt forvaltning av pukkellaks invasjonen til Tanaelva ift. til alle andre elver i Troms- og Finnmark.

I Tanaelvas grenseelvdal ble det ikke gjennomført noe uttaksfiske etter pukkellaks. TF fikk avslag både til første og oppfølgende søknad, til tross for at det ble registrert enorme mengder med pukkellaks som gikk opp forbi Polmak telle stasjon, og Avtale mellom Norge og Finland om fisket i Tanavassdraget fra 2016 har forpliktelser, jf. Artikkel 16 Tiltak i særskilte situasjoner første ledd;

«Dersom fiskebestandene er truet av forurensning eller andre miljøpåvirkninger, skal de ansvarlige myndigheter hver for seg eller i samarbeid iverksette tiltak som anses nødvendig for å forebygge, begrense eller hindre skade».

Her fremgår det altså at; de ansvarlige myndigheter skal hver for seg (eller i samarbeid) iverksette tiltak som anses nødvendig for å forebygge, begrense eller hindre skade.

Årets frie oppgang av pukkellaks til Tanavassdraget tilsvarer ca. 60 tonn – 60 000 kg. I tillegg må det beregnes inn pukkellaks som gyter i nedre norsk del nedenfor telle stasjonen i Polmak, som ikke kommer frem i oppgangstallene. Til sammenlikning er dette 3 ganger mer enn det som var igjen til gyting av hunnlaks av Tanalaks i fjor. Etter overslag er ikke årets oppgang av Tanalaks

høyere i år enn i fjor. Det er grunn til å frykte at med så store mengder pukkellaks som har fått gyte fritt i Tanavassdraget i år, kan få svært negative følger for de lokale laksebestandene og sjøørreten i de ulike delene av Tanavassdraget. Hvordan denne risikoen og negative påvirkningene av pukkellaks gytingen er vurdert i KLD og Miljødirektoratet er uklart.

Det å unnlate å foreslå, å sette inn åpenbart helt nødvendige tiltak og ressurser til uttak av pukkellaksen i et forventet toppår for innsig, har ingenting med aktsom fiskeforvaltning å gjøre. Det som har skjedd er akkurat det motsatte av forvaltning av fiskeressurser. Det er all grunn til å hevde at det å nekte uttaksfiske av pukkellaksen, i de mengdene som har gått opp i Tanavassdraget i år, har resultert i en statlig styrt forvaltningspraksis, i strid med både Tanaavtalen 2016, fiskeforskriftene for Tanavassdraget 2017, og Tanaforskriften fra 2011.

I elvene rundt Varangerfjorden har lokale fiskeforeninger gjort en stor og særdeles viktig jobb, ved aktivt å ha tatt ut store mengder pukkellaks, før de nådde gyteplassene i elvene. Når Norge og Finland i år aktivt har nektet for effektivt uttaksfiske i Tanaelva og ikke noe uttaksfiske i grenselvdelen, har statenes nekting for uttaksfiske av pukkellaks i Tanaelva, føre til at den store dugnadsinnsatsen som er gjort i elvene rundt Varangerfjorden og i resten av Finnmark, bli mindre verdt. Pukkellaksene som har fått gyte i enorme mengder i Tanavassdraget i år, smolten av de slipper ut neste vår i mai måned. Om to år kan det være ny topp innsig av pukkellaks til Finnmarkskysten, og da kan pukkellaks som er født i Tanaelva, gå opp i de andre elvene i Finnmark.

Videre skriver departementet at «det lyktes ikke KLD å etablere et samarbeid med finske myndigheter om utfisking av pukkellaks i grenseelvstrekningen i år».

Når Avtalens Art. 16 ikke ble brukt i år, i hvilke andre mulige tilfeller er bestemmelsen ment for?

TF mener at når Norge har 2/3- deler av Tanavassdragets nedslagsfelt og elvestrekninger, har og hadde norske myndigheter et selvstendig ansvar både å planlegge, legge til rette for, og å iverksette og gjennomføre nødvendige utfiskingstiltak av pukkellaks i hele Tanavassdraget på norsk side.

Oppgangen av pukkellaks til kysten av Finnmark har økt siden 2017 til i år. I år har det kommet rekordmengder av pukkellaks. Det anslås at det i Finnmarks elvene er tatt opp ca. 70 000 pukkellaks i år, mens det i Tanaelva i år er tatt opp bare 2 500 pukkellaks.

Det var bemerkelsesverdig stor forskjell i tillatt virkemiddelbruk ved uttak av pukkellaks i de andre Finnmarks elvene i forhold til tillatte tiltak i Tanaelva.

Statsforvalteren åpnet for at grunneierlag og fiskeforeninger kan få tillatelse til å bruke ulike garnredskaper, som ellers ikke brukes i de elvene, for å fjerne fisken tidligst mulig. For Tanaelvas del ble staten ved KLD og Miljødirektoratet et Nei-organ til uttaksfiske etter pukkellaks.

Norge og Finland bevilget over en million kr. (fra en allerede begrenset forvaltningspott) til forskning av en fremmed art i Tanavassdraget, som dør etter gyting i august måned, så kan det se ut som at myndighetene har andre forvaltningsplaner av pukkellaksen i Tanavassdraget, som hittil ikke er kjente for allmenheten. Det er all grunn til å undersøke dette nærmere. Disposisjoner og evt. planer om oppbygging av en fremmed bestand i Tanavassdraget, er i betydelig strid med TFs forvaltningslinje.

Etter årets erfaringer av «Tana forvaltningen», med myndighetenes nei til uttaksfiske av pukkellaks i Tanaelva, stikk i strid med myndighetenes linje til utstrakt uttaksfiske i Finnmarks elvene, i tillegg med forskning av pukkellaksen i Tanaelva, er det liten grunn til å forvente at KLD og Miljødirektoratet vil endre holdning til pukkellaks problematikken i Tanavassdraget til 2023.

Til det sitter de for langt unna problematikken (2 000 km). De har ikke «første linje innsyn og forståelse» av pukkellaks problematikken, som Statsforvalteren i Troms og Finnmark har. Statsforvalteren har kontor i Vadsø, 1 km fra fjære til Varangerfjorden, hvor hoved innsiget av pukkellaks kommer. I tillegg har det vist seg etter 2011, at Finland av en eller annen grunn over tid har fått en uforholdsmessig stor innflytelse på forvaltningen av Tanavassdraget - også på norsk side -, og slik kan det ikke fortsette. Av Tanavassdragets nedslagsfelt og elvestrekninger, er 2/3-deler på norsk side, og 1/3-del er på finsk side.

Rollen til Tanavassdragets fiskeforvaltning

Tanavassdraget fiskeforvaltning (TF) skal i forvaltningssammenheng være i en helt unik posisjon i landet. Tana har egen lov, lov om fiskeretten i Tanavassdraget (Tanaloven) fra 1888, som ble revidert i 2014. Tanavassdraget har også en egen forvaltningsforskrift, vedtatt 4.02.2011;

Forskrift om lokal forvaltning av fisk og fisket i Tanavassdraget, Finnmark (Tanaforskriften) sitat fra pressemelding 4.02.2011;

En forskrift om lokal forvaltning av fisk og fisket i Tanavassdraget ble i 2011 vedtatt av Kongen i Statsråd. Forskriften følger opp finnmarksloven, der det er slått fast at lokalbefolkningen langs Tanavassdraget har særskilte rettigheter til fiske på grunnlag av lov, historisk bruk og lokal sedvane.

Forskriften innebærer at det opprettes et lokalt forvaltningsorgan for Tanavassdraget: "Tanavassdragets fiskeforvaltning". Oppgaver som tilrettelegging av fisket, fiskeoppsyn, fangstrapporing og salg av fiskekort overføres fra statlige myndigheter til det lokale forvaltningsorganet. Forskriften er i all hovedsak basert på en enstemmig innstilling fra det såkalte Tanautvalget 2008-09.»

Etter 11 års drift av TF, er realitetene - mulighetene for lokal forvaltning av fiskeressursene blitt marginale i Tanavassdraget på norsk side, og vurderes nå å være dårligere enn for andre elver i Finnmark, til tross for at TF har Tanaforskriften fra 2011 som særhjemmel. I så måte er den

statlige fjern detaljstyrte forvaltningen av pukkellaks invasjonen til Tanavassdraget i 2019 og i 2021 de groveste eksemplene.

I sommersesongen har TF et stort feltapparat i funksjon. Der hvor våre naboelver i Finnmark har fått utstrakte og helt opplagte nødvendige virkemidler til å ta ut så mye som mulig av pukkellaksene, der har TFs feltpersonell måttet stå å se på – og observere pukkellaksmengdene i oppsamlingsområdene og i sideelvsunningene i Tanavassdraget.

TF har i sommer gått med «tiggerlua», også brukt feriedager til å skrive søknader og klage om uttak av en fremmed art, til absolutt ingen nytte. Dette er spesielt at TF, som er et særoppnevnt forvaltningsorgan for Tanavassdraget på norsk side, har langt dårligere vilkår for å drive forvaltning av fiskeressursene, også av uønskete fremmed arter, enn våre naboelver har.

Ved Stortingets første behandling av gjeldende Tanaavtale i mars 2017 i Energi og miljøkomiteen viser en enstemmig komite om at²;

«Klima- og miljødepartementet vil ha en sentral rolle med å bistå Tanavassdragets fiskeforvaltning i den løpende forvaltningen. K o m i t e e n viser til at fiske i Tanavassdraget er regulert etter Tanaloven. K o m i t e e n vil bemerke at Tanaloven er en særlov for å sikre de særskilte rettigheter lokalbefolkningen har til fiske i Tanavassdraget på grunnlag av lov, alders tids bruk og lokal sedvane, jf. lovens § 1.

K o m i t e e n forutsetter at forvaltningen av loven skal være basert på lokalt selvstyre gjennom Tanavassdragets fiskeforvaltning. K o m i t e e n forutsetter videre at Miljødirektoratet skal ha tilsyn med at Tanavassdragets fiskeforvaltnings forvaltning av Tanavassdraget er i tråd med Stortingets mål og forutsetninger. Videre forutsetter k o m i t e e n at Klima- og miljødepartementet i samarbeid med Tanavassdragets fiskeforvaltning har ansvaret for forhandlingene med Finland om den praktiske forvaltningen i henhold til avtale.»

Stortinget har altså en helt annen oppfatning av TFs sentrale og tydelige rolle i forvaltningen av Tanavassdraget, enn det som er gjeldende tolkning i KLD og Miljødirektoratet av TFs rolle i forvaltningen. Dette er både uakseptabelt og meget overraskende.

Departementets beskriver TFs formål og virkeområde den 25.08.2021, jf. s. 3 sitat;

«Formålsbestemmelsen angir et generelt formål for den lokale forvaltningen, hvor både forvaltning av fisk og fisket og forvaltning av rettigheter inngår. I kongelig resolusjon 4. februar 2011 blir det imidlertid tydeliggjort at Tanaforskriften "først og fremst [er] en forskrift om utøving og forvaltning av rettigheter" (s. 8). Det presiseres også at "miljømyndighetene er myndighet etter lakse- og innlandsfiskloven, og vedtar rammene for den lokale ressursforvaltningen"».

² Innst. 228 S (2016-2017) Innstilling til Stortinget fra energi- og miljødirektoratet s.9

Etter TFs vurdering er dette en svært snever, misvisende og uriktig beskrivelse av TFs grunnlag og virkeområde. Det offentlig oppnevnte Tanautvalget 2008-09 (oppnevnt av daværende Miljøverndepartement) utredet lokal forvaltningens grunnlag og virkeområde. Hvis det var slik som KLD etter 2011 har vurdert, så hadde tittelen til Tanaforskriften vært helt annerledes. Tittelen begynner med;

*«Forskrift om lokal forvaltning av **fisk**....»*

Hvis det hadde vært slik som KLD hevder skråsikkert, hadde forskriftens tittel vært «Forskrift om forvaltning av **fisket** i Tanavassdraget»

Likeledes er det usannsynlig at Tanautvalget hadde foreslått et forvaltningsorgan på ni medlemmer med ni personlige stedfortredere med funksjonstid på fire år, til å forvalte utøving av fisket og rettigheter på norsk side i Tanavassdraget. Til dette trenges det bare et arbeidsutvalg på 2-3 personer og sesongarbeidere i fiskesesongen.

Det bredt sammensatte Tanautvalget leverte en enstemmig innstilling til daværende Miljø- og utviklingsminister i desember 2009. Tanautvalgets rapport ble sendt på høring av Miljøverndepartementet. Etter at høringsrunden var over, ble Kgl. Res. februar 2011 Forslag til forskrift om lokal forvaltning av fisk og fisket i Tanavassdraget – oppfølging av Tanautvalgets rapport fremlagt.

I høringsrunden forslo bl.a. Norges jeger- og fiskerforbund «at det stilles vilkår om at forvaltningsorganet utarbeider driftsplaner for vassdraget og rapporterer til myndighetene». Det første punktet om driftsplaner må oppfylles som følge av krav til fiskerettshavere generelt etter lakseloven § 25. Med hensyn til punktet om rapportering vises det til omtale under § 11, § 12, og § 15 og de generelle rapporteringskravene i lakse- og innlandsfiskeloven, som også gjelder for fisket i Tanavassdraget. Samlet mener departementet at dette gir tilstrekkelig grunnlag for rapportering og kontroll.

Hva angår forslaget fra Norges jeger- og fiskerforbund om at Tanavassdragets fiskeforvaltning skal forvalte fisket og ikke fisken i vassdraget, viser departementet til, jf. s. 16;

«lakseloven § 1 som legger til grunn prinsippet om en helhetlig forvaltning av fiskeressursene, det vil si at fisk og fisket ikke kan forvaltes uavhengig av hverandre».

I ettertid, særlig fra høsten 2013 og til i dag viser all erfaring at departementet her har snudd helt om. Departementet har forlatt linjen om at TF har helhetlige forvaltning av laksebestandene / fiskeressursene i Tanavassdraget. Det er ikke uten grunn at ved forhandlingene om Tanaavtalen og fiskeforskriftene i 2012 – 16, ble TFs representanter i norsk forhandlingsdelegasjon satt på gangen i vel ½-parten av møtetida i forhandlingene.

Det er verdt å merke seg at i en norsk forhandlingsdelegasjon, som ble oppnevnt i Kgl. Res i april 2012, fikk hverken TFs medlemmer eller Sametingets medlem i norsk delegasjon være med i forhandlinger om Tanaavtalen. De lokale medlemmene var kun med i deler av forhandlingene om

fiskereglene. Dette var et klart brudd på tidligere etablert forhandlingspraksis i Tanaforhandlingene på 1970 – og 1980 tallet, hvor statlige og lokale representanter var likeverdige helt frem til signeringen, ved forhandlingene om Overenskomsten og fiskeforskriftene.

På toppen av det hele, det finnes ikke protokoller fra forhandlinger om Tanaavtalen i perioden 2012-16. TF har flere ganger bedt om protokoller fra forhandlinger om Avtalen mellom Norge og Finland om fisket i Tanavassdraget mellom 2012 – 2016. Protokollene fra forhandlinger om avtalen om fisket, skal vise:

- Når og hvor er forhandlingsmøtene om Avtaleteksten avholdt
- Hvem i forhandlingsdelegasjonen har deltatt, med rådgivere
- Prosessen, når er de forskjellige artiklene behandlet

KLD har ikke utlevert protokoller fra forhandlinger om Avtalen. Dette er uakseptabel tilbakeholdelse fra offentlige dokumenter fra KLDs side.

Departementet viser i tillegg til at myndighetene vedtar rammene for den lokale ressursforvaltningen, gjennom blant annet fastsetting av fiskeregler sammen med Finland. TF bestrider ikke at departementet vedtar rammen, ved vedtak av fiskeforskrifter. TF forstår at departementene vedtar rammen, men ikke sære detaljregler, som departementene ikke har tilstrekkelige basiskunnskaper om. Etter avtale av 2016, har likevel detaljeringsgraden i forskriftsarbeidet gått altfor langt. Der er eksempler av detaljbestemmelser i fiskereglene, som ikke kunne iverksettes, hverken i 2017 eller senere. Samlet har dette medført til at det årlig har vært nødvendig med forhandlinger og endringer av enkelte bestemmelser i fiskeforskriftene.

Det er grunn til å anta at driften av fiskereglene, i 4-årsperioden 2017-2021 er blitt uforholdsmessig dyrt, ift. fiskeutøvelsen i vassdraget i perioden.

Drøfting;

Etter drøftinger, foreslår møtet å supplere med at det er nødvendig med gransking av lakseforvaltningen, og sikring av lokal forvaltning av vassdraget.

Etter dette ble det utformet et felles oppsummerende forslag til vedtak.

Kopi:

- Miljødirektoratet, Postboks 5672 – 7845 Trondheim
- Sámediggi – Sametinget, Postboks 3 – 9735 Kárásjohka
- Ordføren i Tana kommune, 9845 Deatnu – Tana
- Ordføreren i Karasjok kommune, 9735 Kárásjohka